

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าถึงการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นทำให้เข้าใจถึงแนวคิดที่ใช้องค์การที่มีอำนาจวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของต่างประเทศ และสามารถนำมาวิเคราะห์ปรับใช้เพื่อให้การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นของไทยให้มีรูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นของระบบไทยที่ใช้บังคับอยู่ในขณะนี้ พบว่ายังมีปัญหาอำนาจเบ็ดเสร็จของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขาดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม ซึ่งขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจที่สามารถตรวจสอบถ่วงดุลด้วยองค์กรตุลาการ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 มาตรา 236 (5) และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545

5.1 บทสรุป

การปกครองในอคิดส่วนใหญ่มักจะมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่พลเมืองศูนย์กลางของประเทศ เพราะสมัยก่อนอาณาเขตยังไม่กว้าง พลเมืองยังน้อย และกิจกรรมที่รัฐจะต้องตอบสนองต่อประชาชนยังมีไม่มากนัก ต่อมาเมื่อประเทศมีการพัฒนามากขึ้น ภารกิจที่รัฐต้องรับผิดชอบก็มีเพิ่มมากขึ้นด้วย ศักยภาพของรัฐบาลที่บริหารประเทศเพียงองค์กรเดียวไม่อาจตอบสนองต่อการบริการและการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น ความคิดในการกระจายอำนาจการบริหารการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น¹

การกระจายอำนาจในรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ เป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐบาล และสามารถตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึงรวดเร็วและตรงความเป็นจริงที่ชุมชนต้องการ ลดภารกิจของรัฐลงไป โดยรัฐมีเวลาไป

¹ ชวงส์ ฉายะบุตร. (2540). *การปกครองท้องถิ่นไทย 2540*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 4.

ดำเนินการเรื่องความมั่นคง แก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ส่วนเรื่องบริการสาธารณะ ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ให้เป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้การปกครองส่วนท้องถิ่นจะไม่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐโดยตรง แต่การปกครองส่วนท้องถิ่นก็ถือเป็นพื้นฐานอันสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย (Democracy)² เนื่องจากการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน (Intention of People) ในท้องถิ่นนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการเลือกตั้งมิใช่การแต่งตั้ง อันแตกต่างจากการปกครองในส่วนกลางหรือการปกครองส่วนภูมิภาค ซึ่งทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเลือกตั้งในระดับประเทศ การเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของระบบกระจายอำนาจ³ การเลือกตั้งยังเป็นกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) โดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเลือกผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรม เพื่อลดภาวะความตึงเครียดขจัดความขัดแย้ง หรือการสืบทอดอำนาจ และเป็นกลไกที่จะควบคุมให้ผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งจากการเลือกตั้งตระหนกอยู่เสมอว่าต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดอนาคตทางการเมืองของตน ด้วยการเลือกหรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนอีก ดังนั้น การเลือกตั้งจึงมีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง โดยประชาชนจะสำนึกถึงความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบและวิธีดำเนินการปกครอง เลือกนโยบายสาธารณะ เลือกระบบเศรษฐกิจซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะเอื้อต่อการธำรงไว้และบูรณาการทางการเมืองที่พึงปรารถนา และส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยมากขึ้น การเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตยมิได้ถูกจำกัดไว้เฉพาะการเลือกตั้งในระดับชาติเท่านั้น การปกครองในระดับท้องถิ่นโดยสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในปัจจุบันล้วนถูกกำหนดให้มาจากการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติหรือทางบริหารแทนตนซึ่งรัฐต้องกระจายอำนาจบริหารในหลายๆ ด้าน เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการในการบริหารท้องถิ่นของตนเองได้ ทำให้บริหารสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำเกิดความรวดเร็วขึ้น การเลือกตั้งท้องถิ่นจึงเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้สิทธิและหน้าที่ในการปกครองตนเอง โดยการเลือกบุคคลในท้องถิ่นที่รู้จักและเข้าใจท้องถิ่นของตนเองเข้ามาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่นแทนตน คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้มีอำนาจในการสั่งและจัดให้มีการเลือกตั้งท้องถิ่น โดยเมื่อมีการเลือกตั้ง

² โกวิท พวงงาม. (2553). *การปกครองท้องถิ่นว่าด้วยทฤษฎี แนวคิดและหลักการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เอกซปอร์ตเน็ต. หน้า 41.

³ อุษา ไบหยก. (2554). *วิเคราะห์การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง. หน้า 146.

สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเกิดขึ้น คณะกรรมการการเลือกตั้งจะสั่งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแต่ละแห่ง เป็นผู้ดำเนินจัดการเลือกตั้ง โดยจะทำการแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเลือกตั้งและทำหน้าที่กำกับดูแล และอำนวยความสะดวก ซึ่งต้องปฏิบัติตามประกาศ ระเบียบ ข้อกำหนดคำสั่งหรือการมอบหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้งหรือคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด⁴

การดูแลการเลือกตั้งและการควบคุมการเลือกตั้งตั้งแต่ในอดีตก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 (1997)) นั้น อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior) และการตรวจสอบทางตุลาการ (Judicial Review) อยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรม (Court of justice) มาโดยตลอด แม้จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการองค์กรกลางจัดการเลือกตั้ง ขึ้นในยุคหลังๆ แต่คณะกรรมการองค์กรกลางดังกล่าวก็มิได้มีบทบาทสำคัญเพียงพอในการทำการเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์และยุติธรรม แม้จะมีข้อเสนอให้กระทรวงมหาดไทยดูแลการเลือกตั้งต่อไป⁵ แต่ก็อาจทำให้สาธารณชนมีความกังวลใจเกี่ยวกับความเป็นกลางของเจ้าพนักงาน ซึ่งบางครั้งถึงกับมีข้อครหาว่ามีความเอนเอียง ไปตามผู้มีอำนาจทางการเมืองที่บริหารกระทรวงมหาดไทย⁶ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงได้บัญญัติให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์และเที่ยงธรรม และมีอำนาจในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย รวมทั้งมีอำนาจในการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งหน่วยใด หน่วยหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็ยังคงหลักการเดิมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง (Eligible Candidate) เป็นการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (Constitution of the Kingdom

⁴ อรทัย ก๊กผล และปรัชญา ชีพเจริญรัตน์. (2547). *สารนุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวดที่ 5 ประชาสังคมกับการปกครองท้องถิ่น ลำดับที่ 2 เรื่องการเมืองและการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส. หน้า 29.

⁵ ไพฑูรย์ บุญวัฒน์. (2538). *การจัดองค์กรเพื่อสนับสนุนการเลือกตั้งให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 47.

⁶ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และมานิตย์ จุมปา. (2541). *รัฐธรรมนูญของรพ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา. หน้า 114.

of Thailand B.E. 2550 (2007)) มาตรา 236 (5)⁷ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 235 วรรคสอง⁸) โดยยังคงหลักการเดิมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ใช้อำนาจสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 145 วรรคหนึ่ง (3)⁹ แล้วก็ต้องบังคับให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพราะเป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบัญญัติให้อำนาจไว้ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 13/2543) หรือการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตราไว้ ณ วันที่ 24 สิงหาคม 2550. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 (ตอนที่ 47 ก), หน้า 88.

มาตรา 236 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑๓๗

๑๓๗

(5) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย ตามมาตรา 235 วรรคสอง

๑๓๗

๑๓๗

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตราไว้ ณ วันที่ 24 สิงหาคม 2550. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 (ตอนที่ 47 ก), หน้า 87.

มาตรา 235 คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือการสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

๑๓๗

๑๓๗

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตราไว้ ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2540. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 114 (ตอนที่ 55 ก), หน้า 34.

มาตรา 145 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

๑๓๗

๑๓๗

(3) สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย ตามมาตรา 144 วรรคสอง

๑๓๗

๑๓๗

ของกฎที่ออกโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่อยู่ในอำนาจตรวจสอบของศาลปกครอง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 24/2543) จนปลายปี พ.ศ. 2546 ศาลรัฐธรรมนูญได้ยืนยันอีกครั้งว่าการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญมาตรา 143 วรรคหนึ่ง (3) ถือเป็นยุติมิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครอง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 52/2546) ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2549 ได้เกิดปัญหาความยุ่งยากทางการเมือง เนื่องมาจากการยุบสภาของรัฐบาลและมีการจัดการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ถูกกล่าวหาเป็นการเลือกตั้งที่ไม่ชอบธรรม มีการชุมนุมประท้วงกันทั่วไป ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 มีความชอบตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัย ที่ 9/2549 ว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้เพิกถอน ศาลรัฐธรรมนูญได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เป็นยุตินั้นหมายถึงยุติโดยองค์กรอื่นต้องปฏิบัติตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าเป็นที่ยุติโดยไม่ต้องถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ทั้งนี้ เพราะคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่ได้เป็นองค์กรที่รัฐธรรมนูญมอบหมายให้ใช้อำนาจตุลาการตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ หากมีความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญก็เป็นองค์กรที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยได้¹⁰

ในส่วนศาลปกครอง หลังจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 52/2546 เมื่อข้อพิพาทเกี่ยวกับการเลือกตั้งเข้าสู่การพิจารณาของศาลปกครอง ศาลปกครองได้วินิจฉัยว่าการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งถือเป็นยุติตามคำวินิจฉัยตามศาลรัฐธรรมนูญ จึงไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครองที่จะพิจารณาและมีคำสั่งไม่รับคำฟ้อง ต่อมาศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาว่าแม้การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 143 วรรคหนึ่ง (3) ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลปกครอง แต่การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในทางปกครอง เช่น การออกกฎ ออกคำสั่งทางปกครองหรือการกระทำอื่นใดย่อมอยู่ภายใต้การตรวจสอบโดยศาลปกครอง (คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.88/2549) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการวินิจฉัยที่เปิดช่องให้ศาลเข้าไปตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ไม่มีข้อความใดๆ ระบุอย่างชัดเจนว่าการใช้อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ แต่อาจมีปัญหาคความไม่ชอบด้วยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องสามารถ

¹⁰ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2549). *แนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง เล่ม 2 ปัญหาการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของคณะกรรมการการเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. หน้า 12.

ตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการ ดังนั้น การใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงยังเป็นที่สุด โดยไม่อาจถูกตรวจสอบโดยองค์กรใดๆ อีก

จากการศึกษา วิเคราะห์รูปแบบ และแนวคิดของกฎหมายที่เกี่ยวกับการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งของต่างประเทศพบว่า อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งเป็นอำนาจขององค์กรตุลาการเพียงองค์กรเดียว แม้แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งสาธารณรัฐอินเดียซึ่งเป็นต้นแบบของคณะกรรมการการเลือกตั้งประเทศไทย ก็สามารถตรวจสอบอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยองค์กรตุลาการ ถึงแม้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีอำนาจตัดสินคดีความต่างๆ ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ การเลือกตั้งประธานาธิบดีและรองประธานาธิบดีหรือมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น แต่การตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องอยู่ภายใต้การทบทวนและตรวจสอบโดยศาลสูง แต่ศาลสูงจะไต่สวนหรือตัดสินคดีเกี่ยวกับการกระทำของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ ก็ต่อเมื่อผู้ได้รับความเสียหายจากการตัดสินของคณะกรรมการการเลือกตั้ง มาฟ้องร้องต่อศาลสูง และเมื่อศาลสูงพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีแล้วคู่ความก็ยังสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุด เพื่อทบทวนตรวจสอบการพิจารณาตัดสินคดีอีกชั้นหนึ่งได้

การวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น คือ พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 49 ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับสมัครสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น และการวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ใช้อำนาจหน้าที่สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เป็นการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ถือเป็นยุค มิใช่เป็นการใช้อำนาจทางบริหารหรือทางปกครอง (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ที่ 52/2546) ย่อมไม่สามารถตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการซึ่งยังไม่สอดคล้องกับตามหลักการแบ่งแยกอำนาจของ Montesquieu คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เพื่อจะคุ้มครองและให้หลักประกันแก่ประชาชน โดยทั้งสามอำนาจจะต้องมีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งตามหลักการแบ่งแยกอำนาจของ Montesquieu อำนาจในการวินิจฉัยบรรดาคดีย่อมเป็นอำนาจขององค์กรตุลาการ โดยตุลาการมีหน้าที่ในการตีความกฎหมายมาปรับใช้ในการพิจารณาและวินิจฉัยคดี ดังนั้น อำนาจวินิจฉัยชี้ขาดการเลือกตั้งจึงต้องเป็นอำนาจขององค์กรตุลาการเพียงองค์กรเดียว แม้แต่คณะกรรมการการเลือกตั้งสาธารณรัฐอินเดีย ก็จะมีอำนาจ

หน้าที่เฉพาะการบริหารจัดการเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรตุลาการ¹¹

การวินิจฉัยชี้ขาดคดีเลือกตั้งตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 จึงควรให้องค์กรตุลาการหรือศาลเข้ามามีบทบาทในการพิทักษ์สิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights) ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพโดยองค์กรของรัฐ ทั้งนี้ เพราะเหตุว่าองค์กรตุลาการเป็นองค์กรกลางไม่ได้มีส่วนได้ส่วนเสียใดๆ ในเรื่องที่ได้แย้งสิทธิกัน ดังนั้น การให้ศาลอุทธรณ์เข้ามาตรวจสอบทบทวนการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการไม่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงสอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน ที่มุ่งให้องค์กรตุลาการเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลองค์กรที่ใช้อำนาจบริหาร เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ และเกิดความเท่าเทียมกันในการใช้บังคับกฎหมายที่ให้องค์กรตุลาการสามารถตรวจสอบทบทวนคำวินิจฉัยคุณสมบัติผู้มีสิทธิรับสมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้งได้อีก

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งกรณีผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม คือ

1) ควรเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 มาตรา 49/1 เมื่อคณะกรรมการได้วินิจฉัยตามมาตรา 49 แล้ว สามารถยื่นคำร้องต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามวันนับแต่วันที่ทราบคำวินิจฉัยประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยเช่นใดแล้วให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำวินิจฉัยนั้นโดยเร็ว

ในการพิจารณาและมีคำวินิจฉัยตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรมและให้เสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าสามวัน ในการนี้ อาจกำหนด

¹¹ ปัญญา อุดชาชน. (2550) .รายงานการวิจัยเรื่องมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 134.

ให้ศาลชั้นต้นในเขตเลือกตั้งนั้นเป็นผู้รับคำร้องแทนเพื่อจัดส่งให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัย หรืออาจให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้สืบพยานหลักฐานหรือดำเนินการอื่นที่จำเป็นแทนศาลอุทธรณ์ก็ได้

2) ควรเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 ในกรณีที่ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำท้องถิ่นประกาศรายชื่อไปแล้ว ต่อมาได้ตรวจพบว่าขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้าม สามารถตรวจสอบโดยศาลอุทธรณ์ในทำนองเดียวกันกับการประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง

3) ควรแก้ไขคุณสมบัติผู้สมัครรับเลือกตั้งของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเมืองพัทยา ที่มีคุณสมบัติสืบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง แตกต่างจากคุณสมบัติด้านอายุนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดให้มีอายุสามสิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง จึงควรแก้ไขอายุของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร นายกเมืองพัทยาให้สอดคล้องกับองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น

4) ควรมีบทกำหนดโทษผู้สมัครรับเลือกตั้งเจตนากระทำความทุจริตส่งหลักฐานอันเป็นเท็จ ในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้ตนเองได้เป็นผู้รับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

การให้ศาลอุทธรณ์เข้ามาตรวจสอบอำนาจวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งในการไม่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงสอดคล้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ และถ่วงดุลอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยตุลาการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจรัฐของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทำให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถเยียวยาความเสียหาย โดยกระบวนการทบทวนซ้ำโดยฝ่ายตุลาการได้ และศาลยุติธรรมยังได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจจากประชาชนมาเป็นเวลานาน ทำให้คำสั่งศาลที่วินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นที่ยอมรับจากประชาชน ขจัดความขัดแย้งในกระบวนการวินิจฉัยสิทธิสมัครรับเลือกตั้งระหว่างประชาชน และคณะกรรมการการเลือกตั้ง